

Prudenci Bertrana
en la intimitat.

Prudenci Bertrana era un home sincer, sentimental en tota l'extensió de la paraula. En la seva vida privada com en la seva vida artística, era incapaç de la més lleu ~~reixakak~~ ficció. Vivia com pitava i escrivia, guiat únicament pels seus sentiments. La seva obra pictòrica i literària eren tan espontànies com els seus afectes familiars i amistosos. Tota la seva vida, d'un cap a l'altre, equivalia a una pura i sincera manifestació dels seus sentiments. Per res del món no hauria ^{dit ni} escrit allò que, contra els seus sentiments i idees, podia plaure al públic o procurar-li un guany material. La seva gran tragèdia va començar en perdre l'heretat de l'Esparra, i haver de guanyar el nostre pa convertint en ofici allò que havia començat per pur goig de l'esperit.

Havia triat la pintura perquè creia sincerament que aquesta era la seva autèntica vocació. Quan es trobà de sobte sense ^{el producte de} les extenses suredes de l'Esparra, de les quals havien viscut els Bertrana durant unes generacions, l'artista, pare ja de tres fills, va sacrificar el seu art a la família.

En descobrir la seva vocació d'escriptor, va arreconar els pinzells, que molts anys després tornaria a desentaforar per ^a esplai de la seva vellesa.

Llavors que començava a escriure, no sospitava encara que hauria de fer amb la ploma el que ja havia ~~hagut~~ de fer amb els pinzells, és a dir, escriure no solament allò que li abellia sinó allò que li permetria mantenir la família. Els fills, aviat van ésser quatre, ~~tenien la mateixa~~ ^{haviem adquirit} costum de menjar tres o quatre vegades diàries, sentir fred a l'hivern, ~~començava~~ ^{emmalaltir} i fins morir ~~després de~~ ~~XXXXXXmenys~~ amb la pretensió d'ésser enterrats. ~~(Tot, menys jo,~~ ~~jo no van fer sentir el pare treballava amb la ploma per a fer nos viure)~~ ~~amb la pretensió d'ésser enterrats~~. El pare subvenia coratjosament a les nostres necessitats materials alhora que tirava endavant la seva obra literària ^{per} la qual no cobrava ni un ral. ^{A Girona va} tractava de dirigir ~~a~~ ~~XXXXXX~~ un diari de tendències republicanes, que no eren les seves. Retallava articles d'altres diaris, els publicava ^{sense tenir} ~~gràcies per la seva~~ ~~XXXXXX~~ ^{que ha de tenir un} experiència ~~de~~ periodista, pagava amb la presó aquelles idees que no li havien eixit ni del cap ni del cor. I, per culpa indirecta d'aquest fet, havia d'abandonar la seva amada Girona, i anar a raure a les urpes d'un editor insensible i gasiu, propietari de L'Esquella de la Torratxa

i de La Campana de Gràcia.

Els primers anys de la nostra vida a Barcelona representen l'època més dolorosa de la vida del pare. Si a Girona, tractava de dirigir Ciudadania i fracassava en la seva comesa, més gran fou el fracàs que sofrí a Barcelona tractant de dirigir L'Esquella i La Campana. Però ell era pare abans que escriptor. Ho aguantava tot per a que no ens manqués el més necessari. ~~Elaverejxaxerexxquatre~~
 Ens estimava tendrement, apassionadament. No es planyia mai davant nostre del ~~sa~~ gran sacrifici que feia col·laborant en periòdics que no li inspiraven cap simpatia amb el propietari i els redactors dels quals no s'avenia ni poc ni ~~gusto~~. Privat dels seus esplais cinegètics i del seu ^{gòtic} tracte amb l'enyataires i camperols, únicament era feliç amb la seva Penuda asseguda damunt dels genolls i els altres tres al seu rèdol. A mi, m'invitava sovint a fer grans passejades a peu: Vallvidrera, Montjuic, el port. Prop dels vaixells amarrats al moll tan ell com jo aspiravem l'humitat salobre i l'olor de quitrà. No sé el que somniava el pare, jo somniava en impossibles viatges mars i terres enllà.

Els primers anys de la nostra vida a Barcelona representen l'època més dolorosa de la vida del pare.

1918

A voltes, ~~era~~ però, la seva inquietud es manifestava per una ^{gran} ~~agitant~~ agitació. Anava d'una banda a l'altra de la casa, tornava al capsal del malalt, anava a cercar el metge i no tornava fins que el feia seguir. Tenia fe en els metges. Si el metge el tranquil·litava, ~~passava~~ passava una estona assossegat, ~~xxix~~ Tenia fe en els metges i per una estona tornava a somriure, a parlar amb nosaltres d'una manera franca i natural. Si la febre pujava, si el malalt s'ensopia, el pare tornava al seu dolorós pessimisme. perdia la serenitat, no podia ni menjar, ni escriure, ni dormir ni sossegar. El pare devia pressentir que la mort li arrel·laria els fills, ~~de tant abans de xxxxxxxxxxxx del trespàs dels seus fills, el pare el~~ pare Juan encara ~~xx~~ guarim de les mil molèsties de l'infància, ell ja ~~els~~ ens havia vist mil vegades morts. ~~Un dia la tragèdia seria veritable però ell ja l'~~ imaginables. ~~havia viscut xxxxxxxxxxxx per anticipat.~~ amb tots els seus detalls imaginaris

Aquest angoixós presentiment, justifica en part l'odi del pare a Barcelona. Ell hauria volgut per a nosaltres un estiu a muntanya ~~o~~ prop del mar però l'estiu com l'hivern el passavem a ciutat on havia de respirar o e'aire salobre. i flairar la herba tendra i les plantes aromàtiques, respiravem i flairevem el tuf de la benzina, del gas i del carbó que eixia per les xemeneies.

El pobre home en va haver de sofrir moltes d'aquestes proves

El pare no somniava sinó a viure al camp, ~~en el camp~~ ^{l'camp} el (de les boscu-
 ries selvatanes, el de la plana empordanesa i el de les foranies de Girona :
 la Vall de Sant Daniel, els arenys i el canyars del Ter, els horts de Santa Eú-
 gènia i de Salt... Una part molt important de la seva vida restava paralitzada
 a Barcelona . La seva més gran i més fonda felicitat ; el contacte directe amb
 la naturalesa i amb els homes senzills que hi vivien havia estat ~~substituida~~ ^{substituida}
 per l'asfalt, els tramvies, els companys de redacció, suficients i irònics ...

Només l'amistat d'algun dels seus companys, el feia feliç fora de casa. En
 Claudi Ametlla, en Marius Aguilar, i potser algun més que jo no recordo alegraven
 la solitud del pare en aquella època. Més tard, les seves amistats es van ~~eixap~~
 eixamplar. En Joaquim Boigas, en Leandre Cervera, en ~~Joaquim~~ ^{Ramon} Vilaró, l'Alfons Na-
 del, van ésser grans amics del pare i el pare xerrava animadament amb ells i
~~enllidava~~ en aquestes converses, oblidava les seves penes.

Sentimentalment i afectivament la família i l'amistat ~~van~~ ^{van} ~~illuminar~~ ^{seva} la ~~vida~~ ^{vida}
~~intima~~ ^{intima}. La mare era una companya ideal :modesta, treballadora, silenciosa. Pot
 ser, alguna vegada havia lamentat el seu maridatge amb un artista. No per ~~ella~~

egoisme sinó per amor als seus fills pels quals hauria desitjat una vida més alegre i més folgada. ^{A les nenes} Ens havia educat sense vanitat ni prejudicis, modestes, discretes, feinejadores. ^{h'} Helena era una alumna aplicada, ~~com la mare volia: dolça i obsequiosa, discreta i humil.~~ Jo no posseïa cap de les qualitats ^{que} ni de la mare ~~desitjava~~ ^{desitjava} ~~excepte la de feinejar.~~ ^{Al pare} ~~Tots l'estimaven molt.~~ ^{Jo me'n vaig més i més l'estimava el meu pare tal com era.} ~~Em semblava que el compre-~~ ^{admirava.} ~~nia bé.~~ Que fos un somniador i un artista, que es mostres esquerp amb la gent, que no acceptés ni la comèdia social ni l'oportunisme, ~~xxxxxxkaxxxx~~ ^{el} feia als meus ulls un home superior. El pare i jo erem molt amics. Ell no m'anomenava mai pel meu nom, em deia la cabreta o la sargantaneta, segons els moments. ^{h'} Helena ~~era~~ constituïa el suport de la mare ^{jo l'espai del pare i l'Helena} ~~compre silenciosa, sempre feinejadora, sempre al seu costat.~~ ^{li mare en} ajudava eficaçment a les feines domèstiques, feia de manadera de la Memda. Era bonica i atractiva, assenyada i pietosa. Va passar per la vida com una ombra amable i va morir sobtadament a vint anys. ^{d'} Sembla que sofria una lesió cardíaca però mai no se n'havia queixat.

El pare, en la seva darrera obra, la novel·la autobiogràfica L'Impenitent,

descriu amb tota mena de **detalls**, deformant lleugerament els fets, la mort d'aquesta filla. Es una de les pàgines més pensament patètiques de l'obra.

També descriu ~~la malaltia~~ malaltia i la mort del noi. Però ho fa com si fos el fill d'un **company** de redacció anomenat Bru.

Heribert Bertrana, l'únic fill mascle de la família, posseïa una bellesa ^{quasi} sobrenatural, massa ~~angelica~~ ^{angèlica} per a un noi. Era un poc aturat i afeccionat als jocs tranquils. Servava sempre un posat d'estorament, com si esperés alguna ~~catàstrofe~~ ^{tàstrofe}. No li agradava l'estudi. Portava ~~va~~ males notes del col·legi, i el pare se n'affligia. El renyava ^{Heribert} callava però no es **corregia**. Fins ~~que~~ ^{els pares} van decidir portar-lo a pensió en un col·legi de religiosos, per veure si aprenia més. El Pensionat era a Mataró i els pares anaven sovint a veure'l. El noi seguia desaplicat i sempre amb aquell posat passiu i aquell mirar i somriure tan suaus i tristos. Creixia molt i es movia amb desaire i llanguiment. A tretze ~~any~~ anys era força més alt que el pare (Aquest era de mitjana estatura, vigorós i musculat) El noi passava les vacances a Barcelona i pel setembre, tornava al pensionat. A mig curs, els religiosos van escriure que ^{Heribert} estava malalt

El pare anà acercar-lo . Tot seguit el vam fer veure pel metge, un amic de la família que ens visitava de franc . A Heribert no li feia mal res però la febre li pujava cada dia cap al tard, El metge el va sotmetre a una dieta absoluta.

(Suposo que en aquell temps, la dieta absoluta era el sistema emprat per a guarir les ~~gastritis~~ ^{gastritis i la} febre tifoide.) Els ~~primers dies~~ ^{primers dies} el malalt no feia sino demanar menjar. Pretenia, i amb raó, la pobra criatura, que l'estaven matant de gana.

Però els pares, obediént cegament les consignes del metge, li negaven l'aliment. La febre no baixava, al contrari, cada dia era més alta i més pertinaç. Heribert tossia molt. S'abandonava a una mena d'apatia. Només s'espavilava quan li posaven el termòmetre: "Quants?" preguntava amb els ulls molt oberts. Li amagaven la xifra exacta; El noi es tranquil·litava i tornava a ensopir-se.

El pare, malalt d'ansietat, vigilava el tractament prescrit pel metge. Tan ell com la mare començaven a malfiar-se'n. Finalment es decidiren a cridar-ne un altre. Aquest declarà sense embuts, que el noi sofria d'una gravíssima tuberculosi pulmonar. L'havíem cridat massa tard. Va aconsellar molt d'aliment i molt de repòs. Era, digué, el sol mitjà d'allargar-li la vida. Però el malalt ja no tenia gana. Menjava poc i per força. En l'endemig seguia creixent. Quan s'aixeca

va perquè li fessim el llit, semblava un espectre. Inversement prim i tan blanc com els lleçols que l'embolcallaven. Tot ell era ulls i cabellera.

De sobte va demanar insistentment que el duguessim a Girona. S'hi posaria bo, n'estava segur. Els pares i les germanes, (llavors encara erem tres, una de molt xica) tractàvem de dissuadir-l'en. Ell s'hi obstinava: " Aquí m'hi moriré. Deixeu-m'hi anar."

No li gosarem negar aquest darrer goig. El pare, feia més llàstima que el mateix mateix malalt, estava tan pàllid com ell, tan ullerós com ell i molt més trist. Acompanyà el noi a casa els avis a La Rodona de Santa Eugènia. No era un lloc adequat per a un tuberculós, però tampoc no era malsà.

Instal·laren el malalt a la millor habitació de la casa, la sala que tenia dues finestres a la carretera. El pare se'n va entornar a Barcelona on l'esperaven obligacions iledudibles. La tieta tindria cura del malalt. Sempre ens havia estimat com una mare. Des d'aquell dia ja no va viure sinó pel nebot. Es ^(lliurà) ~~viu~~ en cos i ànima a la seva tasca d'infermera.

Els primers dies d'ésser a Girona, Heribert semblava refer-se. Menjava una mica més i estava més animat. Però no era sinó ^{la} l'illusió de la millora.

Aviat tornà a decaure. La febre no baixava i el malalt seguia tossint. Perdia l'esperança de guarir-se. Parlava sovint de morir. Adesiara demanava a la tieta :

- No fa que m'enterrareu al cementiri de Santa Eugènia. Es tan bonic!

Ho deia tranquil·lament sense cap mena d'angúnia com si la vida no tingués encis per a ell.

En morir amb prou feines tenia quinze anys. En feia pocs que vivíem a Barcelona. La pèrdua del noi, seguida de prop per la ^{de} Helena semblava confirmar allò que el pare havia sempre temut: que a Barcelona l'esperaven tota mena de calamitats i desastres. L'urbs era un monstre inhumà, devorador de fills i d'illusions, engendrador d'homes mentiders, ambiciosos, egoistes. El pare s'hi sentia perdut, solitari, opegat en lluites estèrils. Estava convenent ^{cut} que ell sol era el responsable de la mort dels ~~seus~~ seus fills " Si hagués seguit els estudis d'enginyer industrial, ^{ens} ~~es~~ deia, guanyaria un bon sou. Hauria pogut alimentar ^{- los} ~~els~~

com calia, procurar-los aires sans i evitar que es morissin. "

Obsessionat per aquestes idees caigué en una forta depressió nerviosa. Plegà d'escriure . Les quartilles i la ploma li causaven horror . Ni la mare, ni la Menuda ni jo no ^el podiem consolar~~ya~~ . Va haver de deixar L'Esquella de la Torratxa i La Campana de Gràcia . Els seus silencis lúgubres, les seves cares llargues, les seves llàgrimes incontenibles, el feien inepte a la feina que l'Antoni Lopez li havia encomanat . No sé si l'editor va acomiadar-lo o si ell va deixar d'anar-hi, simplement.

S'havia quedat sense feina.

La Menuda tampoc no gastava massa salut. La mare, coratjosa, es consagrà a tenir cura de tots dos . No oblidava els fillets morts. No els oblidaria mai més Però no en parlava. No es queixava. No plorava.

Una vegada més, els excel·lents amics de Prudenci Bertrana acudiren en socors del malaurat pare i admirat escriptor. Xavier Montsalvatge li procurà un recés hospitalari el peu del Montseny. En aquell ambient pagesívol, quiet i saníto, pare i filla recobraven les forces a poc a poc.

En l'endemig ja havia començat a guanyar el pa de la família. Tocava el vio-

loncel . Formava part d'una petita orquestra . Actuava cada dia en un ~~café~~^{café} .
El diumenge al matí anava a portar la setmanada als pares. El que jo guanyava
va ésser l'únic ~~ingrés~~^{ingrés} dels Bertrana mentre durà la malaltia del pare.

Poc a poc ell s'anava refent. El temps esmorteia les ferides causades per la
mort dels dos fills

Alguns mesos després ,l'escriptor tornava a la brega .

&

El pare i jo ens aveníem molt, coincidíem en la majoria dels punts ètics i estètics. Res no ens abellia tant com passar l'estona plegats.

Quan el pare feia de crític teatral a La Veu de Catalunya, jo solia acompanyar-lo al teatre. En tornar, abans de ficar-nos al llit, xerràvem interminablement a la cuina on havíem entrat a escalfar-nos un bol de llet.

Durant els entre-actes, el pare i jo ens reuníem amb els periodistes. Tots solien exposar llur opinió, favorable o desfavorable a l'obra estrenada. Sovint discutien a crits com s'acostuma a fer a casa nostra. El pare callava. Però en restar amb mi, lluny dels pantificants companys de premsa, abocava la seva opinió. Jo també exposava la meva, a vegades, ben oposada a la d'ell.

~~El pare~~ El pare feia de crític teatral amb la mateixa perillosa sinceritat que feia qualsevol altra cosa. Jo no feia de crític més que a la cuina de casa, tot xerrupant la llet calenta. Però un precoc esperit crític presidia la meva opinió. Aquest esperit, aleshores, no perjudicava ningú mentre el del pare, en

sortir en lletres de motlle ,perjudicava sovint l'autor dramàtic i, de retop, el crític. Quan el pare escrivia obres teatrals i els seus amics volien ferles representar, els actors i els actors criticats es venjaven oposant-s'hi. El Bertrana autor havia de pagar els plats trencats del Bertrana crític.

Jo solia dir al pare, que un crític de teatre no ha de fer d'autor de teatre de la mateixa manera que un novel·lista no ha de dedicar-se a la crítica literària. Discutíem a peu dret. A vegades la mare es despertava ,ens oïa argumentar amb més o menys passió, s'eixecava per a renyar-nos .

- Ja sabeu quina hora és? Au, a dormir!

El pare i jo abaixaven la veu però continuavem la conversa .

A tots dos ens agradava representar escenes de comèdia, com més dramàtiques millor. Alguna vetlla ens hi dedicavem en família. Rrepresentavem fragments de "Don Alvaro o la fuerza del sino." "El gran galeoto." "El alcalde de Zalamea" i, finalment "Don Juan Tenorio" de Zorrilla.

Imitav^{em} ~~em~~ la veu emfàtica i grandiloqüent,ⁱ la gesticulació i les contorsions fisonòmiques dels grans actors .

La mare, l'avia, la tia i la Menuda i, adesiara algun íntim de la família, assistien com a públic en aquestes representacions fragmentals . El pare i jo, armats de bastons que figuraven florets o espases, simulaven terribles duels . El pare, en una certa llunyana època havia practicat l'esgrima , jo, naturalment, no. Em venia tot seguit i jo queia greument ferida o morta. Quan no es recordem del text, improvisavem . Però, sempre, invariablement, fatalment, moriem de mort violenta a mans d'un enemic implacable o ^{ens}suicidam^{em} ~~nos~~.

L'avia ens escoltava greument com si anés de debò. La mare i la tia reien i aplaudien. La Menuda també s'hi engrescava . Fins i tot s'hi ficava . Volia representar un cavaller o una dona i repetia les paraules que ens havia oït dir.

De vegades, el pare i jo, sols, ens esbargiem imitant el gest i la paraula d'algun actor o actriu coneguts nostres . Ens hi entusiasmavem i reiem. Quan algú de la família s'acostava, el pare em deia arronsant el cap entre les espatlles i posant-se un dit damunt dels llavis:

- Callà, calla, que venen els grans .

Era com si ell i jo fossim de la mateixa edat. No el pare i la filla sinó el germà i la germana.

Però aquests curtíssims parèntesis de banhurança donaven pas a la continuació de la tragèdia paterna . Aquell home que havia passat tota la seva existència dependent dels quatre fills, respirant únicament pels fills, rient i plorant amb els fills, ~~respirant únicament pels fills~~ va arribar a la seva vellesa en una llar buida de joventut, desprobeïda de converses i de rialles juvenils . Cap dels quatre fills no li feia companyia , cap dels quatre fills pels quals havia tant patit, no li havia donat nets , cap dels quatre no alegrava els seus darrers anys. Tres eren morts i jo, l'única que encara vivia , era a Suïssa . No podia tornar a Catalunya.

La solitària i dolorosa ancianitat del pare era cruel i injusta. Aquells que no li perdonen "L'Impenitent", la seva darrera novel·la autobiogràfica, qualificant-la d'excessivament amarga, tènica, ~~amargosa~~ ^{gemegosa} i menys equilibrada que "L'Hereu" i "El Vagabund" haurien de considerar les circumstàncies en que fou

escrita.

"L'Impenitent" no és solament la darrera obra de l'escriptor, és més, es el darrer bleix, el darrer sospir agònic de l'home.

En evocar per als lectors de "Panorama Actual de les Idees" la vida íntima del meu pare, no puc deixar de banda "L'Impenitent" novel·la autobiogràfica escrita en un moment tan crític de la seva existència.

En concebir-la i redactar-la el novel·lista presentia que era la seva darrera obra. Hi abocava tot el ~~seu~~ dolor de ~~parexmalaurat~~ les seves lluites d'artista pobre, de pare malaurat amb la infinita i inguarible nostàlgia dels fills absents.

En escriure "L'Impenitent" sembla com si volgués tornar a engendrar-los, fer-los reviure d'una manera o altre. Ja és vell (Potser s'hi sent per primera vegada) No pretén fer d'aquesta obra el seu ~~testament~~ literari sinó el seu testament sentimental. En començar-la creu que tindrà el coratge de descriure la seva gran tragèdia de pare i es disposa a fer-ho honradament, detalladament com ell fa sempre totes les coses. A mig camí li'n manca el coratge. La narra-

ció perd l'equilibri . L'autor navega sense timó en un mar d'amargueses . Va a la deriva per les aigües tempestejades de les evocacions familiars .

El pare sense fills ~~s'hi ha~~ s'hi ha llençat temeràriament, l'escriptor s'hi estanca, i, el lector, admirador incondicional de Prudenci Bertrana, s'hi desorienta i acaba per jutjar l'obra un fracàs de l'autor.

Indiscutiblement la novella, tot i la innegable bellesa d'algunes de les seves pàgines, és inferior a "L'Hereu" i "El Vagabund".

Si jo fineixo el meu modest treball sobre la intimitat del meu pare, parlant d'una obra seva en comptes de limitar-me a parlar de l'home, és perquè en "L'Impenitent" hi ha més Bertrana pare que Bertrana escriptor .

Els amics i admiradors de Prudenci Bertrana han de considerar amb més humana simpatia que amb esperit crític la seva darrera obra literària . ~~Compren~~ ^{Comprenderen} ~~com~~ ^{millor} ~~conceber~~ el darrer temps de la vida d'un home sentimentalment estafat pel destí .

Bertrana comença la seva novella amb la intenció de relatar fil per randa la part més cruel de la seva existència. Les seves lluites i trifulgues ~~pot~~

periodístiques i les seves tragèdies familiars : malaltia i mort de tres fills absència, sense esperança de retorn immediat de l'única que li resta. D'aquesta, de l'absent, o sigui de mi, el pare renuncia a parlar-ne. Només al començament de la novel·la, quan encara va a les palpentes en cerca dels personatges i de l'argument, es parla d'una Carme. Aquesta Carme, filla també del protagonista, es poc descrita i gens analitzada. En "L'Impenitent" el pare esmerça el seu do analític i descriptiu únicament en parlar dels seus companys de ploma. En l'anàlisi i descripció de la família l'escriptor sembla vacillar o defugir tot el que no sigui malaltia i tragèdia. Obsessionat pels ~~seus~~ sofriments i la mort dels tres fills, només descriu calamitats físiques i morals. Vol reviure en les pàgines de "L'Impenitent" el seu calvari de pare amorós. S'embranca en aquesta, literàriament, perillosa tasca, sense recordar que allò que escriu serà llegit i comentat per un públic que no el jutjarà en raó de la seva tragèdia personal sinó de l'equilibri i la versemblança de l'obra, per altra banda, ben humana.

Quan té mitja novel·la escrita, Bertrana s'adona o, potser algun amic íntim

li'n fa adonar, que la veritat no és sempre novel·lística. Sobretot si insisteix massa sobre les malalties i la mort. L'escriptor ho compren però no es decideix a escriure la seva pròpia vida (Ja no seria la seva vida) si suprimeix els drames familiars.) A força de torturar-se la imaginació creu haver trobat un subterfugi, un terme mitjà entre la realitat i una versemblança més equilibrada. Renuncia literàriament a la paternitat de l'Heribert però no renuncia al drama. El descriu amb tots els seus detalls. Presneta la malaltia i el trespàs del noi com si fos el fill d'un company de redacció . Però l'escriptor, bo i descrivint sap que es refereix al seu propi fill, al darrer hereu dels Bertrana. Coratjosa~~ment~~, ~~deliriosament~~ continua la seva tasca. Es capbussa en un pou de ~~sempre~~ ^{recordats} dolorosos i els escriu ~~amb~~ aquella seva honradesa de narrador detallista i sincer.

novel·la es diu
 Quan es tracta de la mort de la seva filla Helena, que en la ~~novel·la~~ ~~novel·la~~ ~~novel·la~~ Anna -Maria, Bertrana torna a burxar sense pietat en la seva pròpia ferida. No s'estalvia ni n'estalvia al lector cap particularitat. Fins descriu l'enterament que ell presidia, el qual ni els anys ni les dolors novel·les no li fan

oblidar .Però quan arriba el moment de descriure la decadència física i la desaparició de la Menuda, la més apassionada, ment estimada dels quatre fills, l'escriptor s'atura impotent. Lluita amb un sofriment intolerable. Vol i no es pot decidir a escriure la tragèdia més fonda de la seva vida . La ploma se li atura, la mà li tremola, el pit se li omple de sanglots, els ulls se li amaren de llàgrimes.

Torna a engrapar la ploma, torna a provar d'escriure : un cop, dos cops, quants cops encara? Només ell ho sap. Se sent vençut. Renuncia a descriure i fins a evocar allò que sobrepassa la seva capacitat de sofriment: la llarga agonia i la lúcida mort de Cèlia(En "L'Impenitent", Angelina.)

Mentre Bertrana componia la seva darrera novel·la autobiogràfica i creia encara que tindria el coratge de descriure la malaltia i la mort de la seva adorada Menuda, insinua, per aci i per allà, la manca de salut de l'Angelina. Però sense que el lector pugui endevinar-ne la causa , el novel·lista abandona el personatge . No se'n parla més.

Arriba el final de la novel·la sense que coneguem la més gran tragèdia de la

femília Aspriu. Les darreres paraules de "L'Impenitent" són també les darreres pàgines de la vida de Prudenci Bertrana.

Davant el retrat de les filles mortes (L'escriptor oblida que de la mort d'una d'elles no n'ha parlat en la novella, l'home es demana, una vegada més si aquells ulls innocents que l'esguarden en llurs fixesa de fotografia, no li duen un missatge del més enllà ? L'acusen o l'absolen?

L'escriptor dedueix que aquelles filles ~~marxes~~ (en el seu interior també hi veu un fill) amarades d'amor i de pietat no solament l'absolen sinó que el planyen . Li perdonen la seva vocació literària, a la qual, pensa ell, els ha sacrificat permetent llur sofriment i llur mort. L'encoratgen a continuar per ~~aquell~~ aquell camí, (de camí ja li'n resta poc a fer) a no penadir-se d'haver-lo ~~tri~~ triat.

El lector suposa que el vell Aspriu impenitent, ^{absolt} ~~perdonat~~ pels seus tres fills, mor en pau.

Els que hem amat Prudenci Bertrana i venerem la seva memòria, esperem que el gran escriptor impenitent, pare amantíssim ^{absolt} pels seus fills, ~~devia morir~~ també devia morir en pau.

Aurora Bertrana